

Remiss NV-08634-11 2017-01-24 och 2017-02-24, Esbosamråd om delgeneralplan för gruvområde i Hannukainen, Kolari kommun, med partiell ändring av Ylläs delgeneralplan och Torne-Muonio älvs delgeneralplan.

YTTRANDE OM FÖRSLAG TILL DELGENERALPLAN FÖR GRUVOMRÅDE I HANNUKAINEN, KOLARI KOMMUN MED PARTIELL ÄNDRING AV YLLÄS DELGENERALPLAN OCH TORNE-MUONIO ÄLVS DELGENERALPLAN

Finsk-svenska gränsälvscommissionen i sitt yttrande om Hannukainen delgeneralplan för gruvområde Hannukainen tar fram synpunkter om vatten- och fiskebestandsfrågor med gränsöverskridande påverkan. Kommissionen har tidigare uttalat sig om MKB-program i 2011, om MKB-rapport 2013 samt om bearbetsningskoncessionsansökan i 2014 och 2016. Delgeneralplanförslaget som är på remiss innehåller planen och dess beskrivningar samt bilagor om projektets utveckling och olika frågor.

Kommissionen har i sina tidigare yttranden om projektet uppmärksammat bl.a. kvaliteten på hydrologiska analys, vattenbalans, påverkan på fiskbestånden, hantering av farliga ämnen (bl.a. nitrat, kadmium, kobolt, krom, nickel, kvicksilver och uran), såsom Torne älv som råvattenkälla för Haparanda kommun.

Vattendrag vid delgeneralplanområdet

Hannukainen gruvprojekt ligger i sin helhet i Muonioälven avrinningsdistrikt. Torne-Muonio älvar hör till Natura 2000-nätverket Naturliga större vattendrag av fennoskandisk typ. Delgeneralplanområdet ligger i ett område som består av totalt fem mindre delvattendistrikt.

De vattendrag som rinner i delgeneralplanområdet är Äkäsjoki, Valkeajoki och Kuerjoki. De är bifloder till Torne älv. Avståndet till gränsälven är ca 20 km. Älvarnas almäna fysikalisk-kemiska status är god eller hög och det finns vilda lax- och havsöringbestånden i älvarna. I delgeneralplanmaterialet konstateras att naturvärden vid dessa platser är betydande framför allt pga att vattendragen är i mycket gott skick.

De mest värdefulla objekter enligt delgeneralplanen med tanke på naturvärde och geomorfologi i området är de tiotal kalkällor med sina närmiljöer, Äkäsjoki älv med omnejd, forsdelen i Kuerlinkat, myrområden i naturtillstånd i områdets norra del samt de näringsrika områden på öppna myrar. På många håll utgör naturliga kalkällor med omnejd den mest värdefulla naturen i området. Kalkällor i naturtillstånd är skyddade enligt § 11 av vattenlagen, för att ändra deras status krävs dispens.

Grundvattenområden (klass III) i Kuervaara och Kivivuopionvaara påverkas kraftigt först kvantitativt och senare kvalitativt under verksamheten. Projektansvarig har ansökt omklassificering av dessa områden. Några hushåll i området använda sina egna brunnar.

Både kvalitativa och kvantitativa effekter av gruvdriftsfasen och efter stängning inriktas till Kurtakko (klass III) grundvattenområde i Rautuvaara. Projektansvarig har även ansökt omklassificering av detta grundvattenområde i Närings-, trafik- och miljöcentral i Lappland. Tidsvis i grundvattenprov kan ses påverkan av den tidigare gruvverksamheten och effekt av jordkvaliteten i området (förhöjda halter av sulfat, järn, mangan och kalcium).

Vattenhantering

Det rena avrinningsvattnen som formas vid Hannukainen gruvdrift avbördas mot Äkäsjoki, Valkeajoki och Kuerjoki älvar. Vatten från Rautuvaara område, från industriområdet och avfallsområdet samlas i sedimenteringsbassängen i Rautuvaara. Vatten som inte används i processen, leds ut med en rörledning från sedimenteringsbassängen till Muonio älv. Rent avrinningsvatten från Rautuvaara leds till Niesajoki. I anrikningsprocessen används stora mängder kemikalier bl.a. ammoniumnitrat (10 000 ton/år), som belastar vattendrag med kväve, svavelsyra (2 700 ton/år) och xantat (5745 ton/år), ämnen som är skadliga för vattenlevande organismer. Gruvdrift släpper även ut fastämnen i vattendrag. Belastning på Muonio älv är som störst i slutskedet av gruvdriften.

Havsöring i närliggande älvar och bäckar

Effekterna av Hannukainen gruvprojekt på havsöringens levnadsvillkor har betraktats i en separat rapport från 2016-01-19. I rapporten har torrläggning av Laurinoja och överföring av Kivivuopionoja samt förändringar i flödesförhållanden i områdets små vattendrag och förändringar i vattenkvaliteten vid tömning av bestående gruvbassänger, byggfasen, driftfasen och efter verksamheten har upphört på området småvatten och Muonio älv konstaterats.

Gruvdrift kommer att resultera i fiskeekonomiska förluster när Laurinoja ströks under gruvan och när Kivivuopionoja överförs. Påverkan har bedömts vara lindrig med tanke på havsöringsbeståndet i Äkäsjoki som helhet. Kvaliteten på vatten i Kuer-, Valkea- och Niesajoki anses inte påverkas. Istället bedöms minskning av vattenflödet att vara betydande i Niesajoki och avsevärt försämra levnadsvillkoren för havsköring i en del av Niesajoki. Som helhet förväntas gruvdriften inte ha betydande negativa konsekvenser på havsöring som är grunden till skydd av Natura-området. Sulfatkoncentrationen på vatten som leds från gruvan förväntas inte ha en betydande inverkan på vattenkvaliteten i Muonio älv eller dess biologiska tillstånd.

Kommissionen vill lyfta fram att effekter av andra till vattelevande organismer skadliga kemikalier som av betydande mängder används i gruvdriften inte har beaktats i rapporten om havsöring, vilket ökar till osäkerheter kring rapportens slutsatser om påverkan till fiskbestånden och vattenmiljö.

Förändringarna i klimatförhållanden och vattenbalans

Gränsälvscommissionen efterlyser iakttagande av de sannolika betydande väder- och klimatförändringarna och deras effekter på delgeneralplanområdet. Klimatförändringen kommer att föra de nordliga områden med ökad nederbörd, ökad sannolighet för hårdare skyfall och ökat regn på vintertid och under tjälförhållanden som ändrar den hydrologiska cykeln. Vid Torne vattendrag brukar sk. fjällöversvämning regelbundet ske i juni efter smältningsperioden i maj vilket ska tas med i beräkningen av vattenbalans.

Hantering av verksamhetens risker och vattenbalans, kontrollerad lagring och ledning av vatten under verksamhetens olika skeden inklusive undantagssituationer i ett förändrat klimat är nyckelfrågor för gruvdrift vid Torneälvens internationella vattendrag.

Weser-domen och mål för vattenstatus

Kommissionen vill hänvisa att i EU-domstolens dom från 2015 i mål C-461/13, ECLI:EU:C:2015:433 (Weserdomen) är domstolens bedömning att medlemsstaterna är skyldiga att inte bevilja tillstånd till verksamheter som riskerar att orsaka en försämring av status eller när uppnående av god ytvattenstatus eller god ekologisk potential och om god kemisk ytvattenstatus äventyras. Begreppet försämring ska tolkas så att en försämring till en sämre klass för en enskild kvalitetsfaktor räcker för att försämring uppstår, även om inte den sammanvägda statusen försämras. Enligt domen ett tillstånd kan beviljas till ett projekt om ytvattenstatusen därefter bedöms vara minst god och samtidigt ingen försämring sker.

EUs medlemsländer har misslyckats att nå god vattenstatus till 2015, som förutsatts i ramdirektivet för vatten. Enligt Weser-domen är medlemsstaterna skyldiga att ”genomföra alla åtgärder som är nödvändiga för att förebygga en försämring av statusen i alla ytvattenförekomster” vilket är värt att notera i det här sammanhanget.

Internationell vattendistrikt med naturligt bestånd av lax och havsöring

Kommissionen vill betona att Torneå-Muonio älv är hela Östersjöregionens mest produktiva förökningsområden för den vilda laxen. Havsöringsbeståndet är mycket svagt. Lax och havsöring är av stor betydelse för den biologiska mångfalden, fiske och vitalitet av Tornedalen. För att skydda den ytterst hotade havsöringen är fiske efter havsöring förbudet fr.o.m. 2013 i älven. Vikten och värdet av Torneälvlax i hela Tornedalen såsom inom i den kommersiella fiskeindustrin i Östersjöstaterna och vid kusten är betydande.

Gränsälvöverenskommelse betonar vikten av skäligt nyttjande av gränsälvarna och skydd av vattenresurserna

Ansvar för vattenstatusen inom gränsvattendistrikt mellan Finland och Sverige är gemensamt. Gränälvöverenskommelse tryggar bådas möjligheter till skäligt nyttjande av gränsälvarna på ett sätt som främjar gränsregionens intressen. Särskild vikt i överenskommelsen fästas vid att uppnå gemensamma kvalitetsmål för yt- och grundvatten, natur- och miljöskydd och hållbart nyttjande av vattenresurserna samt skydd och hållbart nyttjande av fiskbestånden.

Johan Antti
ordförande

Timo Jokelainen
viceordförande

Virve Sallialmi
sekreterare